

NÉVMAGYARÁZATOK

- Bacílek, Karol (1896–1974) – kommunista politikus. 1945 után Szlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottságának mezőgazdasági osztályát vezeti, majd közlekedésügyi miniszter. 1953–1963 között Szlovákia Kommunista Pártjának főtitkára.
- Balog, J. – a Telepítési Hivatal munkatársa, a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagja.
- Bašt'ovanský, Štefan (1910–1952) – kommunista politikus. 1945 áprilisától 1951-ig Szlovákia Kommunista Pártjának főtitkára. A Szlovák Nemzeti Tanács képviselője.
- Beneš, Edvard (1884–1948) – politikus, 1918–1935 között külügyminiszter, 1935–1938-ban köztársasági elnök. A müncheni egyezmény aláírása után lemond a tisztségéről, majd 1940-ben Londonban megalakítja az emigráns csehszlovák kormányt. 1945-től ismét köztársasági elnök. Ő adja ki a nemzeti kisebbséget sújtó elnöki dekrétumokat. A kommunista hatalomátvétel után, 1948. június 7-én lemond tisztségéről.
- Bielický, K. – a Telepítési Hivatal munkatársa, a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagja.
- Bod'a, Ján – a Szlovák Liga főtitkára, a Központi Reszlovakizációs Bizottság, majd a Reszlovakizációs Bizottság tagja.
- Bod'a, J. – a Reszlovakizációs Bizottság pótagja.
- Budkovič, J. – az Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatal munkatársa, a Központi Reszlovakizációs Bizottság albizottságának tagja.
- Čech, Ján (1915–) – jogász, 1945–1950 között a Szlovák Telepítési Hivatal elnöke. 1945-ben a Szlovák Nemzeti Tanács alelnöke, képviselő.
- Černý – a Belügyi Megbízotti Hivatal kabinetfőnöke.
- Clementis, Vladimír (1902–1952) – jogász, publicista, kommunista politikus, 1938 előtt a szlovákiai magyar kommunisták védőügyvédje. A háború alatt Londonban több politikai elemzést készített, amelyeket meg is jelentetett. Többek között foglalkozott a magyarok és a szlovákok kapcsolatával. 1945–1948 között külügyi államtitkár, majd 1948–1950 között külügyminiszter, Csehszlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottságának tagja, képviselő. 1951-ben letartóztatták és kivégezték.
- Đuriš, Július (1904–1986) – közgazdász, kommunista politikus. 1945–1951-ben földművelésügyi miniszter. 1945–1946-ban a Szlovák Nemzeti Tanács képviselője. 1945–1954-ben Csehszlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottságának elnökségi tagja.
- Durjačka, O. – a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagja.

- Fábry István (1911–1992) – kommunista politikus, 1945–1948-ben a Rozsnyói járás párttitkára, 1948–1952-ben SZLKP KB munkatársa.
- Fábry József – kommunista, partizán.
- Fábry Zoltán (1897–1970) – irodalomkritikus, a szlovákiai magyar antifasiszta mozgalom kiemelkedő képviselője.
- Fal'án, Michal (1916–1960) – kommunista politikus, 1945-ben a földművelésügyi megbízott helyettese, 1948–1951 közt mezőgazdasági megbízott, majd a Galántai Állami Biztosok igazgatója.
- Ferjenčík, Mikuláš (1904–) – tábornok. Részt vett a szlovák nemzeti felkelés előkészítésében. A Kassai kormány nemzetvédelmi megbízottja, 1945–1946 júniusa között nemzetvédelmi államtitkár, 1946–1948 között belügyi megbízott (belügyminiszter). Pártonkívüli. 1948-ban az USA-ba emigrált.
- Fierlinger, Zdeněk (1891–1976) – közgazdász, a londoni emigráns csehszlovák kormány tagja, 1945–1946-ban az ország első miniszterelnöke. 1946–1947-ben miniszterelnök-helyettes, 1948-ban ipari miniszter.
- Gašperík, J. – a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagja.
- Gottwald, Klement (1896–1953) – kommunista politikus. A Kassai Kormányprogram egyik szerzője, a Kassai kormány alelnöke. Az 1946-os választások után miniszterelnök. 1948 júniusától a Csehszlovák Köztársaság elnöke, a sztálinista politikai kurzus megtestesítője.
- Granatier, Anton – a Telepítési Hivatal osztályvezetője, a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagja.
- Gyöngyösi János (1893–1951) – politikus, magyar külügyminiszter. Magyar részről ő vezette a magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezményről folytatott tárgyalásokat.
- Gyönyör József – szlovákiai magyar jogász, történész.
- Hodža, Fedor (1912–1968) – jogász, 1945 után a Demokrata Párt főtitkára, képviselő. 1945-ben a Szlovák Nemzeti Tanács tagja. 1948-ban az USA-ba emigrált.
- Horváth, Pavol – a Reszlovakizációs Bizottság tagja.
- Huba, Mikuláš – a Belügyi Megbízotti Hivatal főtanácsosa, a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagja, majd elnöke.
- Husák, Gustáv (1913–1990) – jogász, kommunista politikus. A Kassai Kormányprogram feltételezett megfogalmazója. 1945 áprilisától Szlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottságának tagja, 1946 júniusától 1950-ig a Megbízottak Testületének elnöke (miniszterelnök). Jelentős szerepe volt a Demokrata Párt üldözésében és felszámolásában, 1950-ben letartóztatták és elítélték. 1960-ben szabadult. Az 1968-at követő posztstálinista viszsza rendeződés meghatározó politikusa. 1971-től a Csehszlovák Kommunista Párt főtitkára. 1975-től 1989 decemberéig a Csehszlovák Szocialista Köztársaság elnöke.
- Janics Kálmán (1912–) – szlovákiai magyar orvos, történész, a hontalanság történetének első ismertetője.
- Jantausch, Pavol – nagyszombati katolikus püspök, a dél-szlovákiai magyar lakta területek egyházi előjárója.
- Josko, Matej (1907–1969) – jogász, politikus. 1945 után a Demokrata Párt elnökségi tagja. 1945–1948 között a Szlovák Nemzeti Tanács képviselője, s egyben pénzügyi megbízott. 1948-ban az USA-ba emigrált.

- Károlyi Mihály (1875–1955) – politikus, 1947–1949-ben Magyarország párizsi nagykövete.
- Kochan, Július – a Demokrata Párt Párkányi Járási Titkárságának titkára.
- Kubač, Ján (1887–1958) – munkás, újságíró. 1905-től baloldali szociáldemokrata, majd a Csehszlovákia Kommunista Pártja alapító tagja. 1945–1946-ban nemzetgyűlési képviselő, 1948–1950 között a Szlovák Nemzeti Tanács alelnöke, majd haláláig elnöke.
- Kugler János (1910–) – kommunista politikus. 1945–1946-ban az SZLKP Kassa-városi titkára, 1946–1949 között a Szlovák Szakszervezeti Tanács Mezőgazdasági és Erdőgazdasági Alkalmazottak Szövetségének a titkára. 1949–1961 között az SZLKP KB munkatársa.
- Lednár, František – a Nemzeti Újjáépítési Alap alelnöke, a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagja.
- Lettrich, Jozef (1905–1968) – jogász, a Demokrata Párt vezéregyénisége, 1945–1948 között elnöke. Ugyanezekben az években a Szlovák Nemzeti Tanács elnöke. 1948-ban emigrált.
- Lietavec, Jozef (1915–) – kommunista politikus, 1945–1948 között a Belügyi Megbízotti Hivatal munkatársa.
- Lőrincz Gyula (1910–1980) – festőművész, kommunista politikus. 1948–1954 és 1968–1975 közt a pozsonyi Új Szó főszerkesztője. 1949–1968, 1972–1980 közt a Csemadok KB elnöke.
- Masár, František – tanfelügyelő.
- Masaryk, Jan (1886–1948) – politikus, T. G. Masaryk fia. 1945–1948: külügyminiszter.
- Maxián, O. – a Telepítési Hivatal munkatársa, a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagja.
- Mindszenty József (1892–1975) – római katolikus pap, Magyarország hercegprímása. Felémelte szavát a második világháborút követő magyarellenesség ellen. Megszervezte a szlovákiai magyar menekültek anyagi támogatását.
- Mojžita, Eduard – a Demokrata Párt Párkányi Járási Titkárságának elnöke.
- Molnár Imre – magyar történész.
- Mussolini, Benito (1883–1945) – Olaszország fasiszta diktátora 1922–1943 között.
- Nejedlý, Zdeněk (1978–1962) – kommunista történész, politikus, 1945–1962 között Csehszlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottságának tagja, a Csehszlovák Tudományos Akadémia elnöke.
- Nemec – a Belügyminisztérium munkatársa.
- Nosek, Václav (1892–1955) – kommunista politikus, a londoni emigráns csehszlovák kormány alelnöke. 1945–1953 között belügyminiszter.
- Novomeský, Ladislav (1904–1976) – kommunista politikus, költő és publicista. 1946-tól oktatásügyi megbízott. 1950-ben letartóztatták és elítélték.
- Okáli, Daniel (1903–1987) – jogász, irodalomkritikus, politikus. 1945-ben belügyi megbízott, 1946–1948 között a csehszlovák–magyar lakosságcsere teljhatalmú kormánybiztosa. 1948–1950 között ismét belügyi megbízott (belügyminiszter). 1951-ben letartóztatták és bebörtönözték.
- Párnický, J. – a Telepítési Hivatal munkatársa, a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagja.

- Rabay Ferenc (1896–1963) – kommunista, politikus. 1945–1948-ban a Pozsonyi Városi Nemzeti Bizottság tisztségviselője, 1949–1951-ben az SZLKP KB munkatársa, 1951–1958-ban az Új Szó szerkesztője.
- Ripka, Hubert (1895–1958) – politikus, 1941–1945-ben a londoni csehszlovák kormány minisztere, 1945–1948-ban a Csehszlovák Nemzeti Szocialista Párt elnökségi tagja, külkereskedelmi miniszter. 1948 februárja után emigrált.
- Šebestík, J. – alezredes, katonai ügyész, a Reszlovakizációs Bizottság elnöke.
- Sedmík, Viktor – rendőr őrnagy, a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagja.
- Senčák, Michal – a Statisztikai Hivatal elnöke, a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagja, a Reszlovakizációs Bizottság póttagja.
- Šimovič, L. – a Reszlovakizációs Bizottság alelnöke.
- Široký, Viliam (1902–1971) – kommunista politikus. 1940–1941-ben a CSKP KB moszkvai vezetőségének tagja. 1945–1954 között az SZLKP KB elnöke, 1945-ben miniszterelnök-helyettes. 1950–1953-ban külügyminiszter, 1953–1963-ban miniszterelnök.
- Šmidke, Karol (1897–1952) – munkás, kommunista politikus. Csehszlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottsága elnökségének tagja.
- Šoltész, Jozef (1909–1977) – kommunista politikus. 1945–1946-ban a szociálisügyi miniszter, 1946–1951 közt a szociális ügyek megbízottja. 1944–1953-ban az SZLKP KB tagja, 1945–1950-ben a KB elnökségi tagja.
- Supka Géza (1883–1956) – magyar polgári radikális hírlapíró, publicista, régész. 1918-ban a Károlyi-kormány követe Prágában. Itt ismerkedett meg Edvard Benešsel és a csehszlovák politikai élet több képviselőjével. A háború idején bekapcsolódott a fasisztaellenes ellenállási mozgalomba. 1945 után nemzetgyűlési képviselő, a Polgári Demokrata Párt tagja.
- Šutaj, Štefan – szlovák történész.
- Svetoň, Ján – a Reszlovakizációs Bizottság tagja.
- Szakasits Árpád (1888–1965) – magyar politikus. 1945–1948-ban miniszterelnök-helyettes, ipari miniszter.
- Szalatnai Rezső (1904–1977) – író, irodalomtörténész, publicista. A szlovákiai magyar értelmiség kiemelkedő személyisége, a Sarló-mozgalom tagja. A csehszlovák–magyar közleledés elkötelezett képviselője és kezdeményezője. A háború után Magyarországon élt.
- Tildy Zoltán (1889–1961) – református lelkész, kisczardapárti magyar politikus. 1945-ben miniszterelnök, 1946–1948-ban a Magyar Köztársaság elnöke.
- Ursíny, Ján (1896–1972) – földbirtokos, közgazdász, politikus. 1943-tól együttműködött az illegálisan tevékenykedő Szlovákia Kommunista Pártjának vezetőivel, támogatta programjuk megvalósítását. 1945–1947 között a csehszlovák kormány alelnöke, 1945–1948 között a Nemzetgyűlés képviselője, 1945–1946-ban a Szlovák Nemzeti Tanács képviselője. 1948-ban letartóztatták és hét év börtönbüntetésre ítélték.
- Varga Kálmán – magyar történész.
- Váross, B. – a Szlovák Liga Központi Vezetőségének tagja.
- Vašečka, Félix (1915–) – jogász, kommunista politikus. 1945-ben a szociális ügyek megbízottja, 1945–1949 között a Nemzeti Újjáépítési Alap elnöke.
- Viktory, Július – belügyi megbízott.

Vražda, Jozef – őrnagy, a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagja.

Zábojník, V. – a Telepítési Hivatal munkatársa, a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagja.

Matica slovenská – Szlovák Matica: 1863-ban alapított szlovák nemzeti kulturális egyesület. 1945-től Novomeský volt az elnöke. 1945 után jelentős szerepe volt a déli „betelepítési övezet” elszlovákosításában.

Slovenská liga – Szlovák Liga: nemzeti-kulturális egyesület, az amerikai szlovákok alapították 1920-ban azzal a céllal, hogy a vegyes lakosságú vidékeken terjessze a szláv eszmét, elszlovákosítsa (ahogyan fogalmazták, visszaszlovákosítsa) a magyar lakosságot. 1948 őszén beolvadt a Matica slovenskába.

Slovenská národná rada – Szlovák Nemzeti Tanács: a szlovák államigazgatás legfelsőbb szerve. A szlovák nemzeti felkelés alatt 1944 szeptemberében hozták létre a felkelés irányításában részt vevő kommunisták (Šmidke, Husák, Novomeský) a demokratá mozgalom vezetőinek jelentős támogatásával (Lettrich, Ursíny, Josko). 1945–1948 között a magyarellenes politika legmagasabb szintű képviselője, irányítója, realizálója és ellenőrzője.

Sokol – 1862-ben Csehországban alapított nemzeti szellemű testnevelési egyesület. A mai Szlovákia területén 1871-től szervezik, szélesebb mértékben csupán 1912-től, utána 1919-ben már 39 szervezete van. 1945 után a szervezeti élet a régi méretekben már nem újul fel. 1948 után megszűnt.

Szlovák nemzeti felkelés – 1944 augusztusában kirobbant fasisztaellenes népi felkelés, sok nemzetközi résztvevővel, köztük magyarokkal. A katonákból, partizánokból, katonaszökevényekből, szökött hadifoglyokból és polgári személyekből alakult partizánegységek megtámadták a Szlovákiában állomásozó német egységeket, szétrombolták hadtápvonalakat, s így veszélyeztették a német arcvonal utánpótlását. A felkelést a túlerőben lévő német haderő leverte, ill. az egységeket visszaszorította a hegyekbe, ahol egészen a szovjet csapatok megérkezéséig harcoltak. A felkelés egyik legjelentősebb politikai eredménye a Szlovák Nemzeti Tanács megalakítása. Ez az új hatalom legfelsőbb irányító szerve lett, s 1944. szeptember 1-jén kihirdette a Csehszlovák Köztársaság újjáalakulását. A Szlovák Nemzeti Tanács által létrehozott helyi és járási közigazgatási egységek lettek a szovjet hadsereg bevonulása után az államhatalom szervei.

RÖVIDÍTÉSEK

- ÁBK – Állami Birtokok Kezelősége (Správa majetkov pre pozemkovú reformu)
ÁJK – Állami Járási Levéltár (Štátny okresný archív)
ÁKL – Állami Központi Levéltár (Štátny ústredný archív)
ÁTTL – Állami Területi Levéltár (Štátny oblastný archív)
BM – Belügyminisztérium (Ministerstvo vnútra)
BMH – Belügyi Megbízotti Hivatal (Povereníctvo vnútra)
FM – Földművelésügyi Minisztérium (Ministerstvo poľnohospodárstva)
FMH – Földművelésügyi Megbízotti Hivatal (Povereníctvo poľnohospodárstva)
HKB – Helyi Közigazgatási Bizottság (Miestna správna komisia)
HNB – Helyi Nemzeti Bizottság (Miestny národný výbor)
IMH – Igazságügyi Megbízotti Hivatal (Povereníctvo spravodlivosti)
INMH – Iskola- és Népművelésügyi Megbízotti Hivatal (Povereníctvo školstva a osvety)
JKB – Járási Közigazgatási Bizottság (Okresná správna komisia)
JNG – Járási Nemzeti Bizottság (Okresný národný výbor)
KBB – Központi Betelepítési Bizottság (Ústredná osídľovacia komisia)
KEL – Köztársasági Elnök Levéltára (Archív prezidenta republiky)
KKB – Központi Konfiskációs Bizottság (Ústredná konfiškačná komisia)
KML – Külügyminisztérium Levéltára (Archív Ministerstva zahraničných vecí)
KOM – Komissziók (Komisie)
MEH – Miniszterelnöki Hivatal (Úrad predsedu vlády)
MOL – Magyar Országos Levéltár
MT – Megbízottak Testülete (Zbor povereníkov)
MTE – Megbízottak Testületének Elnöksége (Predsedníctvo zboru povereníkov)
MTEH – Megbízottak Testületének Elnöki Hivatala (Úrad predsedníctva Zboru povereníkov)
NÚA – Nemzeti Újjáépítési Alap (Fond národnej obnovy)
SZL – Szlovák Liga (Slovenská liga)
SZEB – Szövetséges Ellenőrző Bizottság (Spojenecká kontrolná komisia)
SZFESZ – Szlovák Földművesek Egységes Szövetsége (Jednotný zväz slovenských roľníkov)
SZNL – Szlovák Nemzeti Levéltár (Slovenský ústredný archív)

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig

- SZNT – Szlovák Nemzeti Tanács (Slovenská národná rada)
SZNT-EH– Szlovák Nemzeti Tanács Elnöki Hivatala (Úrad predsedníctva Slovenskej národnej rady)
SZTH – Szlovák Telepítési Hivatal (Osídľovací–úrad– na–Slovensku)
TTH – Területi Telepítési Hivatal (Oblasťný– osídľovací –úrad)
Titk. – Titkárság (Sekretariát)
titk. – titkos (tajné spisy)

Levéltárak

- Archív Ministerstva zahraničních věcí – Praha
Magyar Országos Levéltár – Budapest
Slovenský národný archív – Bratislava
Státní ústřední archív – Praha
Štátny oblasťný archív – Bratislava, Nitra, Košice
Štátny okresný archív – Šaľa, Košice, Rožňava

Helységek

- Bp. – Budapest
Dsz – Dunaszerdahely
Éú – Érsekújvár
Ga – Galánta
Ip – Ipolyság
Ka – Kassa
Ko – Komárom
Kp – Korpona
La – Léva
Lo – Losonc
Ni – Nyitra
P – Pozsony
Pr – Prága
Ro – Rozsnyó
So – Somorja
VS – Vágsellye

RESUMÉ

Po prvej svetovej vojne vytvorili víťazné mocnosti – na časti rakúskeho a uhorského územia – Československú republiku, nový domov takzvaného „jednotného československého národa“. V skutočnosti však vytvorili nový mnohonárodnostný štát: na českom území totiž okrem troch miliónov Nemcov žili aj Poliáci a na území Slovenska zasa žilo takmer 750 tisíc Maďarov, nemálo Nemcov, Rusínov a Poliakov. Maďari, ktorí sa na sever od československo-maďarskej hranice ocitli v menšine, žili vo viacerých etnických spoločenstvách, pričom ich najväčšie a etnicky najjednoduchšie spoločenstvo obývalo Žitný ostrov.

Československé politické vedenie už v čase rokovaní o hraniciach vypracovalo plán asimilácie nemeckého a maďarského obyvateľstva, v ktorom dôležitú úlohu zohrávala hospodárska paralýza menšín: využili na ňu najmä pozemkovú reformu, ktorú veľmoci odporučili ako nástroj na „vytvorenie sociálneho zmiere“. Uzavreli, neskôr rozdelili nemecké a maďarské veľkostatky. Pôdu však podľa zákona mohli žiadať iba príslušníci niektorej zo slovanských národností. Pre českých, moravských, slovenských, prípadne rusínskych kolonistov, ktorí podľa vlády plnili „národné poslanie“, sa zakladali nové dediny, obytné štvrte, ako aj menšie osídlenia. Tento proces spôsobil, že do roku 1938 žilo vo viacerých regiónoch súčasného južného Slovenska zmiešané etnikum. Keďže v tom období sa osídľovanie Slovanmi realizovalo bez odsunu pôvodného maďarského obyvateľstva, asimilácia bola úspešná iba pozdĺž maďarsko-slovenskej jazykovej hranice.

Po rozpade Československej republiky v roku 1938 vypracovali – spočiatku nezávisle od seba – českí a slovenskí politici, ktorí sídlili v Londýne, respektíve v Moskve, plán na vytvorenie nového československého štátu. Plány londýnskej emigračnej vlády ovplyvňovala vojnová situácia. V čase prieniku nemeckého vojska plánovala voči hitlerovskému Nemecku územné ústupky, neskôr po zmene vojnovnej situácie požadovala hranice z roku 1918, a v roku 1943 už hovorila o slovanskom národnom štáte, keď moskovským politikom predostrela plán na úplné vysídlenie Nemcov a Maďarov, tí však v maďarskom prípade navrhovali výmenu obyvateľstva. Západné antifäšistické veľmoci už v lete roku 1944 signalizovali, že „Maďari nie sú Nemci“ a odmietli ich kolektívnu vinu. Postdamská dohoda z júla 1945 odobrila plán jednostranného vysídlenia obyvateľov nemeckej národnosti z Československa, otázku maďarskej menšiny však pokladala za vnútornú záležitosť susedných krajín, pričom západné veľmoci očakávali, že krajiny tento problém vyriešia spoločne.

Československá vláda síce po podpise postdamskej dohody modifikovala svoj zámer vysídliť 400 tisíc „etnických Maďarov“, ale nevzdala sa ho. Dosiahnuť vysídlenie bolo najhlavnejším cieľom československej delegácie na parížskej mierovej konferencii, ktorá sa začala v októbri 1946, delegácia však bola neúspešná. Tým skončila tá etapa usporiadania maďarskej otázky v Československu, v ktorej československá strana chcela dosiahnuť jednostranné, hromadné vysídlenie obyvateľov maďarskej národnosti. V nasledujúcej etape sa už usilovala usporiadať túto otázku na viacerých úrovniach, no v popredí mieste i naďalej zostávalo vysídlenie maďarského obyvateľstva zo zeme ich predkov.

Viacrozmerňý prístup k riešeniu tejto otázky možno nájsť už v spoločnom úsilí londýnskeho a moskovského československého vedenia, ako aj v Košickom vládnom programe z 5. apríla 1945, v ktorom nemecké a maďarské obyvateľstvo obvinili z rozbitia Československej republiky a kodifikovali ich kolektívnu vinu. Vládný program zakázal používať nemčinu a maďarčinu, ako aj vyučovať v týchto jazykoch, a nedovoľoval ani kultúrnu aktivitu národností. Vládný program vo viacerých kapitolách hovorí o procese, ktorý vytvára z mnohonárodnostného štátu štát národný. Tento proces môžeme nazvať aj etnickými čistkami. V zmysle VIII. kapitoly stratili Neslovania svoje československé štátne občianstvo. XI. kapitola, pojednávajúca o vlastníctve pôdy Nemcov a Maďarov, kodifikovala konfiškáciu pôdy a hospodárstiev, respektíve ich odovzdanie československému štátu. Majetky Nemcov a Maďarov, ktorí boli pozbavení štátneho občianstva, mali osídliť domáci slovenskí kolonizátori, respektíve Slováci „privolaní domov“ z cudziny. Na Slovensku však vznikla osobitá situácia, úrady síce ustanovili konfiškáciu pôdy, „bývalý maďarský vlastník“ však naďalej žil a pracoval na svojom hospodárstve. O osídlenie požiadalo vyše desaťtisíc – sčasti vo vojne zbedačených – slovenských poľnohospodárov a poľnohospodárskych robotníkov, no jeho podmienkou boli „prázdne hospodárstva“. Rokovania o československo-maďarskej výmene obyvateľstva však napredovali iba pomaly, preto československá vláda – na slovenský návrh – tieto hospodárstva vyľudnila. Nariadenie o dočasnej práci Maďarov v Čechách rozšírili – celkom neoprávnené – na celé rodiny a vyprázdnené hospodárstva, pôdu poskytli slovenským osídlencom. Tragická akcia nazývaná deportácie, ktorá zasiahla obrovské množstvo ľudí a traumy z ktorej mnohí pociťujú aj v súčasnosti, bola napriek úsiliu československej vlády neúspešná, lebo Maďari dôsledne odmietali trvalé vysídlenie; zmenila sa aj medzinárodná situácia. Maďari sa z nútených prác vracali domov a žiadali späť svoj majetok, pričom československá vláda bola pod tlakom medzinárodného spoločenstva nútená vrátiť im československé štátne občianstvo.

Deportáciám, ktoré sa začali v októbri 1946, predchádzal podpis československo-maďarskej dohody, v zmysle ktorej malo – podľa plánov – opustiť svoje rodisko toľko slovenských Maďarov, koľko Slovákov by sa dobrovoľne prihlásilo v Maďarsku so žiadosťou o presídlenie do Československa. Československá vláda, najmä slovenskí politici sa s veľkými nádejami pustili do náboru. Po regiónoch Maďarska chodilo 700 aktivistov a úradníkov, aby v – spojnecami ako i nepriateľmi vyplienenej – krajine bojujúcej s najväčšou hospodárskou krízou desaťročia, sľubovali nemalé majetky a bezproblémový život. Slovenské orgány očakávali najmenej 150 tisíc záujemcov, preto hľadali spôsob,

ako zvýšiť počet „maďarských vojnových zločincov“ na 70–80 tisíc tak, aby počet vysídlených Maďarov dosiahol spolu s tými, čo sa rozhodnú pre dobrovoľný odchod, štvrt milióna. Plán bol úspešný iba sčasti, z Maďarska sa „domov“ presídlilo iba 73 273 osôb, kým zo Slovenska bolo vysídlených spolu 89 660 osôb. Keďže československá vláda ešte ani teraz nechcela uznať, že vysídlenie 400 tisíc Maďarov je nereálne, vyhlásila osobitú formu asimilácie – reslovakizáciu, alebo takzvaný „návrat pomadžarčených Slovákov k národu svojich predkov“. V dôsledku protimaďarskej nálady v krajine a hospodárskeho tlaku, doliehajúceho na Maďarov, sa v rámci reslovakizácie prihlásilo také množstvo ľudí, že ich počet značne prevyšoval očakávania úradov. Dôsledkom reslovakizácie, vysídlenia, výmeny obyvateľstva a iného prenasledovania Maďarov bolo, že pri sčítaní ľudu v roku 1950 sa k maďarskej národnosti prihlásilo 367 733 osôb, pričom v roku 1921 to bolo ešte 744 621 osôb.

Výskum dejín Maďarov v Československu po druhej svetovej vojne bol možný až po zmene režimu v roku 1989, keďže dokumenty svedčiace o ich útrapách vyšli z prítmí archívov na svetlo sveta až v uplynulom desaťročí. Aj v súčasnosti výskum výrazne sťažuje neusporiadanosť archívov, preto sa výskumník môže oboznámiť s mnohými problémami iba čiastočne.

Výsledky doterajších výskumov vyšli v troch knihách *A reszlovakizáció* (Reslovakizácia, 1993), *A deportálások* (Deportácie 1996), *A belső telepítések és a lakosságcsere* (Vnútorne deportácie a výmena obyvateľstva, 1999) v edícii Mercurius Könyvek, ktorú vydáva vydavateľstvo Kalligram. Poradie prác neurčil historický význam spracovávaných tém, ale dostupnosť archívnych prameňov. V tejto publikácii sme tieto tri diela zhrnuli, odhliadli sme však od poradia, v ktorom vychádzali a sústredili sme sa na ich chronologické usporiadanie. Preto sa dostala *Reslovakizácia*, ktorá vyšla ako prvá, až na koniec knihy. Nové a spoločné vydanie týchto diel bolo potrebné z jednoduchého dôvodu: medzičasom tieto knihy zmizli z pultov kníhkupectiev, pričom *Reslovakizácia* je takmer nedostupná, respektíve previazanosť týchto tém si vyžiadala, aby sa jednotlivé časti ocitli v jednom zväzku. Hlavný text dopĺňa bohatý výber z dobových dokumentov.

Preložila Galina Sándorová

ABSTRACT

The great powers that emerged from World War One as the victors created – partly out of the territory of Austria and partly out of historic Hungary – the republic of Czechoslovakia, or the new home of the „unified Czechoslovak nation”. What they in fact created was yet another multiethnic state, in whose Czech component there lived alongside three-million Germans also Poles, while in the territory of present-day Slovakia there were more than three quarters of a million ethnic Hungarians, many Germans and Ruthenians, as well as Poles. The Hungarians who now found themselves in a minority in this new state inhabited the region immediately to the north of the Hungarian border, concentrated in several regions, of which the Csallóköz was the largest and ethnically the most coherent.

Even as border talks were still underway, the Czechoslovak political leadership drafted a plan on the assimilation of the new country’s ethnic German and Hungarian populations. The plan accorded a key role to undermining the economic viability of ethnic minority communities, and to this end it drew primarily upon land reform as proposed by the great powers with the aim of creating „social peace.” Large estates in the hands of Germans and Hungarians were thus confiscated and then broken up. By law only those people belonging to a Slavic ethnic group could make claims to land. New villages and coherent unbroken residential districts were to be established for those ethnic groups whom the government deemed as pursuing a „nation-building mission” – Czechs, Moravians, Slovaks, and perhaps Ruthenians, that is – but plenty of less planned-out, scattered settlements sprang up as well. Thus it was that by 1938 several regions of present-day southern Slovakia had become home to a fair mix of ethnic groups. Since up until then, the resettling of Slavs had occurred without the displacement of the Hungarians native to the area, assimilation bore fruit only in border areas between Hungarian- and Slovak-speaking communities.

Subsequent to the 1938 break-up of Czechoslovakia, those Czech and Slovak political leaders who had emigrated to London and Moscow now first began, independently of each other, to draft plans for the new Czechoslovak state. The military situation in their native land was the biggest factor in the plans of the London-based Czechoslovak government-in-exile. During the advance of the German army, territorial concessions were conceived to appease Hitler; whereas the turning military tide saw this government-in-exile demand reestablishment of the country’s 1918 borders; and by 1943 they were talking in terms of a Slavic state. Indeed, they now forwarded a plan to Czech and Slovak leaders

in Moscow on the complete deportation of Germans and Hungarians; and those in Moscow recommended population exchange in the case of the Hungarians. By summer 1944 the major, anti-fascist Western powers were indicating that they would reject the principle of collective guilt for Hungarians, since „Hungarians are not Germans.” In July 1945, the Potsdam Agreement gave the seal of approval to a plan for the one-sided displacement of ethnic Germans from Czechoslovakia, while deeming the matter of the ethnic Hungarian minority an internal issue to be resolved bilaterally, between Hungary and Czechoslovakia.

Following the Potsdam Agreement the Czechoslovak government modified, but did not abandon, the idea of displacing their country's 400,000-strong population of ethnic Hungarians. This was in fact the prime aim of the Czechoslovak delegation at the peace conference that began in Paris in October 1946, although it went home from there without results on this front. This effectively marked an end to that phase in resolving the status of Czechoslovakia's ethnic Hungarian minority which had emphasised massive, one-sided deportation. While the next, second phase saw a realignment to a multifaceted solution of the problem, the displacement of the ethnic Hungarian communities from the lands they had inhabited for many generations continued to be a prime objective.

The attempt to fashion a multifaceted solution was already discernible in the government policy package announced in Kosice on April 5, 1945 and drafted jointly by the political leadership which had been in exile in London and Moscow. This document accused the ethnic Germans and Hungarians of breaking up Czechoslovakia, and in so doing it codified their collective guilt. The government policy package banned the use of the Hungarian and German languages, as it did instruction in these languages, and cultural activities associated with these ethnic groups.

In several places the policy package addressed the topic of rendering a nation-state from out of a multiethnic state, a process that could even be termed ethnic cleansing. Chapter VIII, for example, stated that non-Slavs would be deprived of their Czechoslovak citizenship. Chapter XI, dealing with the land ownership of ethnic Germans and Hungarians, calls for the confiscation of land and farmsteads, or rather, their expropriation by the Czechoslovak state. The estates of Germans and Hungarians deprived of their citizenship were to be populated by internal Slovak settlers as well as Slovaks „invited home” from abroad. Such an unusual state of affairs developed in Slovakia that, even while government agencies declared the confiscation of land, the „former Hungarian property-owners” continued to inhabit and to work on the estates. Although tens of thousands of Slovak farmers and other agricultural workers – some of whom had gone bankrupt in the war – applied for such resettlement, this required „vacant farmsteads.” Since talks between Czechoslovakia and Hungary concerning the population exchange of ethnic Hungarians in the former country and ethnic Slovaks in the latter were proceeding slowly, the Czechoslovak government – on the recommendation of Slovak leaders – arranged for the vacating of such farmsteads. As concerned ethnic Hungarians, a government decree mandating the temporary resettlement of Hungarians to work in the Czech Republic was – without any legal basis whatsoever – expanded to cover entire families; and so the consequently vacated Hungarian farmsteads and estates

were allocated to Slovak settlers. This tragic campaign, or „deportation,” as it was termed, saw the resettlement of huge masses of people. Its trauma reverberates to the present day in the minds of many. Despite every effort by the Czechoslovak government of the time, however, both the consistent resistance of Hungarians to the constant deportation, and changes in the international situation, saw the campaign end unsuccessfully: those Hungarians who had been deported internally for forced labour on public works projects returned home and demanded the return of their confiscated assets. And they were able to do so, because, under international pressure, the Czechoslovak government was compelled to restore their Czechoslovak citizenship.

The deportations that began in October 1946 were preceded by the February 27, 1946 signing of the Czechoslovak-Hungarian population-exchange agreement, under which the number of officially designated Hungarian inhabitants of Slovakia which would have been forced to leave their native lands was to equal the number of Slovaks inhabiting Hungary who would voluntarily request resettlement in Czechoslovakia. The Czechoslovak government, in particular Slovak political leaders, had high hopes as they began trying to drum up enthusiasm for resettlement among their ethnic compatriots in Hungary: seven hundred „activists,” officially representing the Czechoslovak government, made their way across those regions of Hungary inhabited by ethnic Slovaks, promising significant material assets and a carefree life; and they were doing so in a country – Hungary – then in the throes of the decade’s worst economic crisis, a country pillaged by friend and foe alike. Meanwhile, the Slovak authorities, expecting to net at least 150,000 applicants for resettlement to Slovakia, tried as best they could to edge upward the number of „Hungarian war criminals” to 70-80,000, and to ensure that, together with ethnic Hungarians who might voluntarily leave their homes for Hungary proper, the total number of displaced ethnic Hungarians would reach a quarter of a million. The plan worked only in part; only 73,273 ethnic Slovaks chose to resettle in their „homeland,” while the number of ethnic Hungarians deported from Slovakia came to 89,660.

Since the Czechoslovak government was still unwilling to acknowledge that the deportation of 400,000 Hungarians was an unrealistic target, it proclaimed a unique form of assimilation, termed „re-Slovakisation” – that is, the „return of ‘Hungarianised’ Slovaks to the people of their ancestors.” Given the anti-Hungarian mood then prevailing in Slovakia, and the associated economic pressures brought to bear on ethnic Hungarians, far more people registered for resettlement than Slovak government agencies anticipated. As a result of „re-Slovakisation,” deportation, population exchange, and other acts of denigration, in the 1950 census only 367,733 citizens of Czechoslovakia identified themselves as ethnic Hungarian; this, compared with a corresponding figure of 744,621 in the 1921 census.

Research into the post-WWII history of ethnic Hungarians in Czechoslovakia became possible only after the transition to democracy began, in 1989. Documentary evidence of these ordeals has thus gradually emerged from the depths of archives over the past decade. However, the disorganisation characterising the archives has to the present day markedly hindered such research, meaning that for now, researchers can familiarise themselves only

with the general contours of numerous problems they wish to explore in more depth; and so they can offer no more at this point to interested readers.

The results of the research done thus far have appeared in three volumes, all of them in the Mercurius Könyvek (Mercurius Books) series published by Kalligram; the first of these being *A reszlovakizáció* (Re-Slovakisation; 1993), followed by *A deportálások* (The Deportations; 1996) and *A belső telepítések és a lakosságcsere* (Internal Resettlement and Population Exchange; 1990). The order of their appearance is explained not by the historical significance of the events covered therein, but solely by the degree of access to archival sources at the given time. In the present volume we thus include these three works not in the original order of their publication, but as per the chronological unfolding of events they cover. Thus it is that *A reszlovakizáció*, which appeared first, is featured at the back of this book. This new approach, and the publication of this research in a single volume, is justified by the simple fact that the three books in question have meanwhile all-but vanished from bookstore shelves, having sold out. *A reszlovakizáció* is in particular virtually impossible to find. Moreover, the correlation of themes has rendered it high time that the whole set of research be published under one cover, together with a rich array of documents from the relevant period, which complements the main text throughout.

Translated by Paul Olchváry